

Το σημερινό τεύχος της Ουτοπίας είναι αφιερωμένο στο έργο του Μισέλ Φουκώ. Η βιβλιογραφία που αφορά το έργο του γάλλου διανοητή είναι τεράστια. Πρακτικά ανεξάντλητη. Εντούτοις, πέρα από το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον που προκαλεί ο πλούτος και ο πολυδιάστατος χαρακτήρας της σκέψης του, το έργο του Φουκώ μάς ωθεί να αντιληφθούμε διαφορετικά τα δεδομένα του τρόπου που σκεφτόμαστε, που αντιλαμβανόμαστε τους εαυτούς μας ως συγκροτημένα υποκείμενα, που δρούμε μέσα από στρατηγικές και σχέσεις εξουσίας. Το έργο του Φουκώ φωτίζει συχνά με νέο φως θεμελιώδη προβλήματα που αντιμετωπίζουμε σήμερα, στη φάση του όψιμου καπιταλισμού. Ο Φουκώ εισήγαγε ή επεξεργάστηκε με νέο τρόπο έννοιες όπως νεωτερικότητα και κρίση της αστικής νεωτερικότητας, κυριαρχία, εξουσία, τιμωρία, φυλακές, τρέλα, επιτήρηση, κοινωνία της πειθαρχίας, κοινωνία του ελέγχου, βιοεξουσία, υποκειμενικότητα, στρατηγικές χειραφέτησης και κρίση των στρατηγικών χειραφέτησης κ.λπ., κ.λπ. Ο Φουκώ δεν υπήρξε φιλόσοφος με την κλασική έννοια του όρου. Κατόρθωσε όμως με τη μέθοδο του ιστορικού να ανανεώσει με ριζικό τρόπο τη σύγχρονη σκέψη, δείχνοντας ότι η ιστορία μπορεί την ίδια στιγμή να μας ενώνει και να μας χωρίζει από τους εαυτούς μας, ενώ συγχρόνως μας υπέδειξε έναν τρόπο για να τη διασχίσουμε εκ νέου και να επινοήσουμε έναν πιο εκλεπτυσμένο και στοχαστικό τρόπο ύπαρξης.

Οι αντιρροήσεις που προκάλεσε το έργο του Φουκώ ήταν και είναι πολλές. Και αυτό ήταν φυσικό, κυρίως επειδή η υπέρβαση της έννοιας μιας κεντροθετημένης εξουσίας και της παραγωγικής διάχυσής της στα πεδία του λόγου, της γνώσης και της σεξουαλικότητας ανέτρεπε εν πολλοίς τις παγιωμένες αντιλήψεις περί νόμου και κυριαρχίας. Στον περιορισμένο χώρο ενός αφιερώματος μόνο κάποιες νύξεις υπάρχει η δυνατότητα να γίνουν πάνω σε ζητήματα που ουσιαστικά αφορούν ολόκληρο τον τρόπο διαμόρφωσης της νεωτερικής σκέψης.

Ειδικά η προσέγγιση των προβλημάτων που αντιμετώπισε ο Φουκώ διαφέρει και συχνά είναι αντίθετη με τη μαρξιστική προσέγγιση. Ωστόσο το έργο του Φουκώ μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για την ανανέωση και την ανάπτυξη του μαρξισμού, και αυτό βέβαια όχι με μία εκλεκτική επιλογή και συρραφή, αλλά μέσα από μία ουσιαστική, σύγχρονη διαπραγμάτευση των αντιθέσεων, των κινδύνων και των δυνατοτήτων των σημερινών κοινωνιών.

Σήμερα, καθώς βιώνουμε την αίσθηση μιας συνεχούς υποβάθμισης της πολιτικής και γινόμαστε μάρτυρες της ανάδυσης ενός νέου τύπου ολοκληρωτισμού, η ανάγκη να επανεξετάσουμε εκ του σύνεγγυς τον τρόπο που η εξουσία παρεισφρεί στη σκέψη, στο σώμα, στις μορφές ζωής και στους τρόπους ύπαρξης των υποκειμένων καθίσταται γεγονός επιτακτικό. Το σημερινό αφιέρωμα μπορεί ίσως να αποτελέσει μια μικρή συμβολή προς αυτή την κατεύθυνση.

Το σημερινό τεύχος της Ουτοπίας δεν ήταν δυνατόν να αγνοήσει μια σειρά προβλήματα που γεννά η όξυνση των ενδογενών αντινομιών του καπιταλισμού και οι στρατηγικές για παγκόσμια ηγεμονία των ΗΠΑ. Αρχίζοντας από τον τόπο μας: Ο προϋπολογισμός του 2007 αποτελεί ανάγλυφη μαρτυρία μιας πολιτικής αναδιανομής του λεγόμενου εθνικού εισοδή-

ματος σε βάρος των μισθωτών και των μικρών επιχειρήσεων, και υπέρ του κεφαλαίου, κυρίως του παρασιτικού-τραπεζικού. Τα τεράστια κέρδη των τραπεζών μαρτυρούν του λόγου το αληθές. Επίσης η στρατηγική επιδίωξη του νεοφιλελευθερισμού για ολοκληρωτική υποταγή όχι μόνο της εργασίας, αλλά και της γνώσης στις ανάγκες του κεφαλαίου, δεν μπορούσε να αφήσει άθικτο το Πανεπιστήμιο και γενικότερα τον χώρο της Παιδείας. Η ανεπαρκής χρηματοδότηση είναι μια πλευρά του προβλήματος. Αλλά η βασική «καινοτομία» αφορά την ουσιαστική κατάργηση του δημόσιου χαρακτήρα του Πανεπιστημίου. Με την αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος και την ελεύθερη πλέον δημιουργία ιδιωτικών, κερδοσκοπικών πανεπιστημίων επιτυγχάνεται ένας διπλός στόχος: άνοιγμα ενός νέου πεδίου κερδοφορίας για το εγχώριο και το ξένο κεφάλαιο, και ταυτόχρονα υποβάθμιση της βασικής έρευνας, των βασικών τομέων διδασκαλίας, και συνολικά μετατροπή του Πανεπιστημίου σε χώρο εκπαίδευσης ημικαταρτισμένων ειδικών που με χαμηλότερες αμοιβές θα στελεχώνουν τον χώρο της παραγωγής, των υπηρεσιών και τους κρατικούς μηχανισμούς.

Δύο σύντομα κείμενα είναι αφιερωμένα στα προηγούμενα προβλήματα. Αλλά η πραγματικότητα, τοπική και παγκόσμια, «είναι πάντα εδώ». Ο πόλεμος στο Ιράκ συνεχίζεται και η χώρα αυτή, με την όξυνση των θρησκευτικών και των φυλετικών αντιθέσεων, βρίσκεται ήδη στα πρόθυρα του εμφύλιου πολέμου. Οι αμερικάνοι και ευρωπαίοι εισβολείς ενισχύουν τις χωριστικές τάσεις, ενώ ταυτόχρονα αγωνίζονται να σταθεροποιήσουν μια εξουσία που θα εξασφαλίζει τα συμφέροντά τους, και κυρίως τον έλεγχο των ενεργειακών αποθεμάτων. Επίσης η κρίση στη Μέση Ανατολή συνεχίζεται με τη γενοκτονία των Παλαιστινίων και την κρίση και την απειλή εμφύλιου πολέμου στον Λίβανο. Αλλά οι ΗΠΑ έχουν εμπλακεί σε έναν πόλεμο και ευρύτερα μια στρατηγική της οποίας ήδη διαφαίνεται το αδιέξοδο. Κρίση στρατηγικής και κρίση ηγεμονίας των ΗΠΑ. Ένα ακόμα άρθρο είναι αφιερωμένο στο πρόβλημα της πυρηνικής σύντηξης. Αντίθετα με τη διατυμπανιζόμενη ευφορία για την αντιμετώπιση του ενεργειακού προβλήματος, στο σχετικό κείμενο αναλύονται με αυστηρά επιστημονικά επιχειρήματα οι δυσκολίες της σύντηξης και το αβέσιστο των σχετικών προσδοκιών. Το ζήτημα των πρώτων υλών και του περιβάλλοντος είναι ένα από τα θεμελιώδη προβλήματα που δημιούργησε η καταλήστευση της φύσης από τον βιομηχανικό καπιταλισμό. Η αντιμετώπισή τους απαιτεί μια διαφορετική σχέση του ανθρώπου με το «ανόργανο σώμα» του.

Το σημερινό τεύχος εικονογραφείται με έργα των ζωγράφων Γκόγια, Μπρέγκελ και Μπος, επιλεγμένα από τη ζωγράφο Μαρία Κοκκίνου.